

Avrupa'nın Yeni Güvenlik Mimarisi ve Türkiye'nin Konumu

(Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü Konferansı,
7 Mayıs 2025, Göztepe Yerleşkesi)

9 Mayıs etkinlikleri vesilesiyle Marmara Üniversitesi AB Enstitüsü tarafından geleneksel olarak düzenlenmekte olan etkinlikler çerçevesinde düzenlenen bugünkü konferansa katılmaktan ve sizlerle birlikte olmaktan mutluluk duymaktayım.

Değerli Hocam Sayın Muzaffer Dartan'a nazik daveti için bir kere daha teşekkür etmek isterim.

Başlığımız "Avrupa'nın Yeni Güvenlik Mimarisi ve Türkiye'nin Konumu".

Son dış görevim olan AGİT Daimi Temsilciliğimizden Merkeze döndüğümde 2021 yılında benzer bir etkinlikte sizlerle deneyimlerimi paylaşmış, demokratik güvenlik (Avrupa Konseyi) ile kapsamlı ve iş birliğine dayalı güvenlik konsepti (AGİT) bağlamında değerlendirmelerimi ve bu iki konseptin Avrupa bütünleşme sürecindeki konumlarına dair düşüncelerimi paylaşmıştım.

Aradan geçen yıllarda önemli değişiklikler yaşandı. Ciddi jeopolitik kırılmalar oldu.

Soru-yanıt bölümüne ağırlık vermenin daha önem taşıdığı düşüncesiyle, girişte yalnızca şematik olarak birkaç hususa değinmek istiyorum.

Bunları **üç ana başlık** altında toplayabilirim. **Birincisi** analiz çerçevesinin zaman dilimlerine ilişkin olacak. **İkinci olarak** hem siyasi hem jeopolitik bağlamda yaşanan gelişmelerin kavramsal boyutuna dair gözlemlerime yer vereceğim. **Üçüncü olarak ise**, ileriye yönelik önem taşıdığına inandığım bazı değerlendirme unsurlarını paylaşacağım.

I. Analiz Çerçevesinin Zaman Dilimleri

Bir yıllık dönemi esas alarak Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) bağlamındaki siyasi gelişmeleri değerlendirmek gerekirse, iki tarih üzerinden bir okuma yapılabilir:

-31 Mart 2024 Türkiye Mahalli İdareler Genel Seçimleri

-9 Haziran 2024 Avrupa Parlamentosu seçimleri

Öte yandan, küresel ve bölgesel düzeyde jeopolitik gelişmeler ele alınarak bir analiz yapılacaksa zaman dilimini son üç yılı kapsayacak şekilde belirlemek ve üç tarih üzerinde durmak isabetli olabilir:

-24 Şubat 2022 Rus ordularının Ukrayna'ya girmesiyle başlayan savaş (Rusya'nın Kırım'ı işgali ise 20 Şubat 2014 tarihine uzanmaktadır. Bu itibarla Batı-Rusya sorunsalını ele alırken 10 yıllık bir kesiti hatta Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası gelişen süreci değerlendirmenin kapsamına dahil etmekte yarar vardır)

-7 Ekim 2023 Hamas'ın İsrail'e yönelik saldırıları ve İsrail'in karşılığı ile gelişen trajik olaylar ve bölgesel yansımaları

-5 Kasım 2024 tarihinde düzenlenen ABD'deki Başkanlık seçimlerini Trump'ın kazanması ve yemin töreninin sonrasında İkinci Trump Yönetimi'nin 20 Ocak 2024'te başlamasıyla yaşanan süreç.

II. Kavramsal Boyutun Özellikleri

a) Siyasi Düzlemdeki Dinamiklerin kavramsal başlıkları

- Evrensellik/Özelcilik (evrenselliğin yerini özel olanın (particulier) alması);
- Demokrasi, hukuk devleti ve insan hakları;
- Popülizm (popülistler-elitler / sağ-sol ayrışmasının durumu);
- Uluslaşma sürecinin bu bağlamdaki anlamı, özellikle eski Doğu Avrupa ülkelerinden AB'nin “*external 2*” yaratmadaki başarısızlığı ya da zorluğu;
- Fransa özelinde kullanılan bir kavram: Aşırı Merkez (Fransa);
- Post popülizm (Meloni İtalya'sı)

b) Jeopolitik Boyutun Özellikleri

- Ukrayna = Avrupa dayanışması / Avrupa'nın Geleceği;
- Yeni eksenler ve girişimlerde öncü rol oynayan ülkeler: özellikle Fransa ve İngiltere ön plana çıktı – Almanya ve Polonya ile dörtlü olarak değerlendirilmeye başlandı ... İtalya'nın konumu ikircikli gözüktü?
- Kanada ve Norveç AB ile vurgulanıyor ...Türkiye için soru işaretleri var...
- Türkiye-Ukrayna ilişkilerinin Avrupa'nın geleceğinde oynayacağı stratejik rol;

- Orban'ın Macaristan... Avusturya, Slovakya ve belki Romanya
- Nordik/Baltık ülkeleri
- Orta Doğu'nun dinamikleri, Türkiye'nin konumu ve AB'nin bakışı

III. Değerlendirme Unsurları

- Türkiye-AB-ABD üçgeninin yeni zemini;
- Türkiye-ABD-Rusya üçgenine bakış;
- Çin boyutunda Türkiye'nin nasıl bir yol izleyeceği;
- Türk-Yunan ilişkilerinin bitmeyen sorunsalı;
- Kıbrıs;
- Güney Kafkasya dinamiğinin yaratabileceği fırsatlar;
- Orta Asya boyutunun devam edecek önemi;
- Mevcut jeopolitik ortamdan bir yandan Türkiye-Fransa-İngiltere diğer yandan Türkiye-Fransa-Almanya üçlü istişarelerinin yapılması gereği;
- Orta Doğu'daki gelişmelerin beraberinde getirdiği risk ve fırsatlar;
- AB söylemimizi yenileme gereği;
- Ekonomi boyutu – Büyük İç Pazar (450, 600 ve 700 milyon rakamlarında hangisi?)
- Küresel Güney, BRICS....